

Функціонування кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки: досвід Франції

Як в Україні, так і в усьому світі спостерігається тенденція до збільшення потужності, продуктивності сільськогосподарської техніки, її комп'ютеризація для прискорення виконання агротехнічних операцій. Нині українські малі сільськогосподарські товаровиробники не в змозі придбати високопродуктивну та якісну техніку. Дану проблему досить ефективно було розв'язано в країнах Західної Європи шляхом кооперації. Кооперативи зі спільного використання сільськогосподарської техніки є досить поширеною формою співпраці малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників. Проте в Україні кооперативний рух розвивається недостатніми темпами.

У ряді офіційних джерел, засобах масової інформації, публікаціях провідних учених економістів-аграрників склалася думка, що розвиток кооперативного руху на селі є основним фактором розвитку малого й середнього аграрного бізнесу. Проблемою розвитку та функціонування кооперації в сільському господарстві займалися такі вчені, як В.В. Зіновчук, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, Л.В. Молдаван, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук, Г.М. Підлісецький, В.В. Юрчишин. Вони практично однотайні у висновках, що сучасна кооперація на селі не відповідає вимогам часу і потребує удосконалення.

Об'єктом дослідження є процес формування й розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів зі спільного використання техніки із застосуванням системного підходу при вивченні закономірностей та принципів функціонування кооперативної форми агробізнесу; методу аналізу й синтезу при оцінці сучасних реалій роботи

механізаторських кооперативів; монографічного та аналітичного методів - при дослідженні методологічної й законодавчої бази сільськогосподарських кооперативів.

Мета статті - аналіз концептуальних засад функціонування кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки Франції.

Розвиток кооперації в її сучасному розумінні пов'язується зі становленням капіталістичних відносин, розгортанням так званої індустріально-інформаційної революції. Ці явища спричинили суттєве погіршення соціально-економічного становища більшості населення, зростання агресивності ринкового середовища у зв'язку з виникненням і загостренням конкуренції. Це змушує сільськогосподарських товаровиробників шукати механізми самодопомоги й самозахисту проти тиску ринку здійсненням окремих господарських функцій .

Кооперативи зі спільного використання сільськогосподарської техніки відіграють важливу роль у механізації сільського господарства Західної Європи. У Франції вони відомі під назвою CUMA² (кооператив зі спільного використання сільськогосподарської техніки). CUMA - це об'єднання фермерів щодо спільного використання засобів праці, для розширення агробізнесу, поліпшення якості та результатів господарської діяльності.

Діяльність CUMA відповідає наступним принципам кооперативної співпраці: 1) принцип змінності капіталу, який варіюється залежно від входу нових членів і виходу старих; 2) кооператив зі спільного використання сільськогосподарської техніки є не-

* Науковий керівник - Г.М. Підлісецький, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН.

¹ Блок Р. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: практ. посіб. / [Р. Блок, В.В. Гончаренко, В.В. Зіновчук та ін.]. - К.: Урожай, 2001. - 288 с.

² Cooperatives d'Utilisation de Materiel Agricole.

прибутковою організацією, діяльність якої спрямована передусім на стимулювання розвитку фермерського господарства Франції; 3) управління відбувається відповідно до статуту кооперативної моделі, який встановлює правила й обов'язки усіх учасників кооперативних відносин; 4) принцип ексклюзивності членства, тобто кооператив зі спільного використання техніки працює тільки зі своїми членами, підпорядкований особливим законам і правилам; 5) принцип демократичного управління, характеризується рівними правами членів (акціонерів): «1 член - 1 голос».

Кооператив зі спільного використання техніки пропонує правову основу для розширення та максимального економічного зиску від об'єднання засобів праці фермерів, де підвищення конкурентоспроможності є основоположним. Дана організація також є місцем обміну ідей, створення контактів між фермерами, а також запровадженням інноваційних проектів. Кооперування дає змогу знизити витрати на механізацію при збільшенні обсягу виконаних агротехнічних операцій для кожного члена. Також членство в кооперативі дає можливість фермерам використовувати дорогу високоякісну техніку і розподілити інноваційні ризики між членами кооперації.

Основною місією CUMA є створення умов для ефективного ведення фермерами господарської діяльності спільними засобами виробництва. Перевагами при цьому є: приріст продуктивності при використанні надійнішого, якіснішого обладнання (технічних засобів) за нижчою вартістю, поліпшення умов праці; краща якість кінцевого продукту при використанні продуктивніших технічних засобів; сприяння диверсифікації.

Можна виділити наступні завдання, які покладені на CUMA в процесі історичного розвитку як членів кооперативного руху, так і певною мірою урядом Франції:

технічна підтримка сільськогосподарських товаровиробників;

створення зв'язків між учасниками аграрного бізнесу;

надання консалтингових послуг своїм членам;

проведення дослідницької роботи;

підтримання зв'язків із виробниками; моніторинг аграрних ринків.

Як і будь-яка економічна одиниця, кооперативи потребують постійного оновлення засобів праці. Виділяють чотири джерела створення машинно-технічної бази CUMA: 1) техніка членів кооперативів, які передають її при вступі до кооперативу CUMA; 2) техніка, куплена за внески членів кооперативу. Досить часто фермери об'єднуються для придбання досить дорогого, але рідко задіяного технічного засобу (високопродуктивний комбайн, засоби навантаження, техніка для внесення органічних чи мінеральних добрив); 3) субсидовані кредити, традиційні банківські кредити, кредити, інтегровані за участю виробників, лізинг техніки; 4) гранти у вигляді субсидій EAFRD (Європейський Аграрний Фонд Регіонального Розвитку), регіональні гранти EAFRD, регіональні субсидії.

У більшості країн Західної Європи склалися відносно завершені системи сільськогосподарської кооперації, які включають в себе, крім первинних кооперативів різного галузевого спрямування, й кооперативні організації регіонального і національного рівнів. На рисунку 1 наведено систему сільськогосподарської кооперації Франції. Інтереси фермерських кооперативів на рівні регіонів, які утворюють 2-3 департаменти, захищають регіональні федерації сільськогосподарських кооперативів по виробництву основних продуктів і наданню певних видів послуг (Національна федерація зернових кооперативів, Національна федерація молочних кооперативів, Національна федерація кооперативів зі спільного використання техніки (CUMA) та ін.), а також 32 групи по просуванню тих або інших товарів на ринок. Об'єднані інтереси кооперативного руху в країні перед державними й іншими (в тому числі міжнародними) структурами відстоює Національна конфедерація сільськогосподарської кооперації. Її засновниками є національні та регіональні федерації, а також 30 найбільших кооперативів Франції.

¹ Сайт організації об'єднаних кооперативів по спільному використанню сільськогосподарської техніки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.cuma.fr.

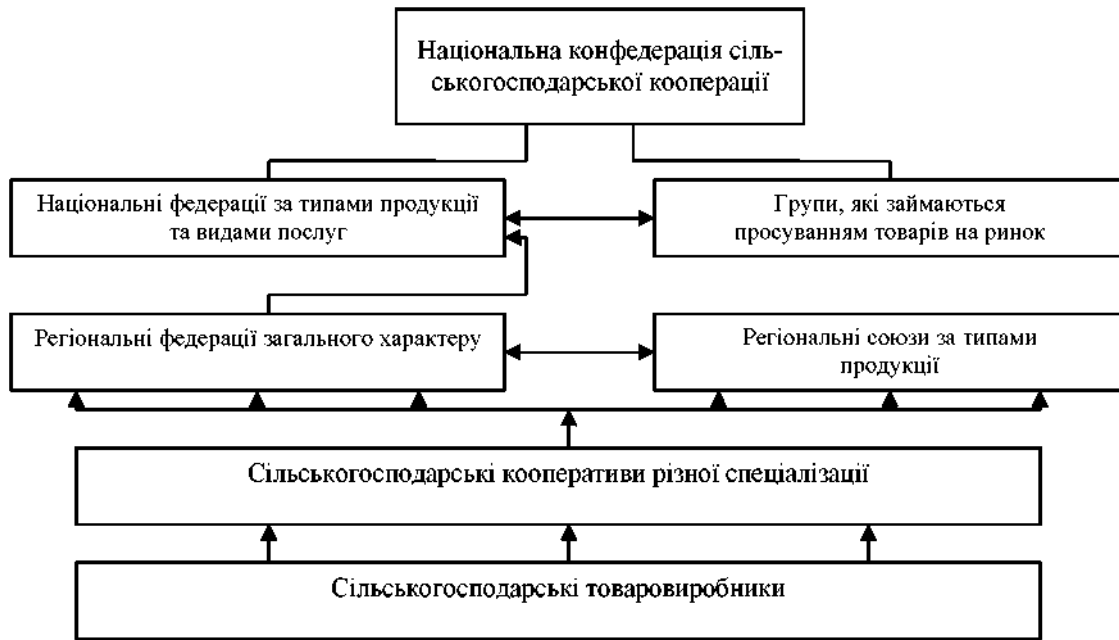

Рис. 1. Система сільськогосподарської кооперації Франції

У 2011 році річний оборот усіх кооперативів CUMA становив 464 млн євро, тоді як середня вигода фермера Франції - члена CUMA - від спільного використання техніки дорівнювала 38,3 тис. євро. Обсяг інвестицій в оновлення технічної бази кооперативів CUMA становив 260 млн євро. Відповідно до статистичних даних, кооперативи зі спільного використання сільськогосподарської техніки користуються високою попу-

лярністю серед фермерів і постійно збільшують свій річний оборот та чисельність членів (табл.). Наведені в таблиці французькі кооперативи входять в об'єднання CUMA. Такий стабільний розвиток заслуга не тільки фермерів та їхніх об'єднань, а також безпосередньої участі Європейських держав. Французькі кооперативи зі спільного використання техніки наділені спеціальними державними стимулами.

Десять найкращих кооперативів Європейського Союзу з використання сільськогосподарської техніки

Кооператив	Країна	Спеціалізація	Річний оборот, млрд €		Чисельність членів, тис. осіб		Чисельність найманих працівників, тис. осіб	
			2003	2008	2003	2008	2003	2008
Bay Wa	Німеччина	С.-г. техніка	5,891	8,795	**	**	12,320	15,540
AGRA VIS	Німеччина		3,380	5,811	**	**	4,000	4,000
Union IN VIVO	Франція	С.-г. техніка, зерновий	2,750	5,200	**	**	700	1,500
DLG	Данія	С.-г. техніка	1,120	4,600	23,500	28,000	2,000	5,000
TERRENA	Франція		2,973	3,900	27,500	27,500	9,900	9,900
DLA	Данія		1,200	2,450	18,354	20,000	1,780	2,300
RWZ	Німеччина		1,543	2,119	**	**	**	**
RWA	Австрія		1,500	2,000	115,65	122,00	1,388	13,000
Champagne Cereles	Франція	С.-г. техніка, зерновий	0,928	1,828	**	**	**	**
Epis-Centre	Франція		0,824	1,771	**	**	**	**

Сайт організації об'єднаних кооперативів Європейського Союзу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.copa-cogeca.be.

Дані відсутні.

Також упродовж перших п'яти років функціонування французьких кооперативів держа-

ва здійснює фінансування адміністративних витрат та утримання спеціалістів, що допома-

гають освоювати і застосовувати в межах кооперативного об'єднання нові технології з метою поліпшення якості товарної продукції.

Упродовж усього існування система сільськогосподарської кооперації зі спільного використання (офіційна дата заснування 1901 рік) змінювалася неодноразово, останні зміни були проведені в 2007 році. Нині дана система має такий вигляд: 224,6 тис. фермерів об'єднуються в 13,4 тис. кооперативів,

які в свою чергу об'єднуються у 87 відомчих федерацій, які об'єднуються в 19 регіональних федерацій, розділені на п'ять кластерів відповідно до територіального принципу (рис. 2). Регіональні федерації підпорядковуються Національній федерації кооперації зі спільного використання сільськогосподарської техніки, яка підпорядковується Національній конфедерації сільськогосподарської кооперації.

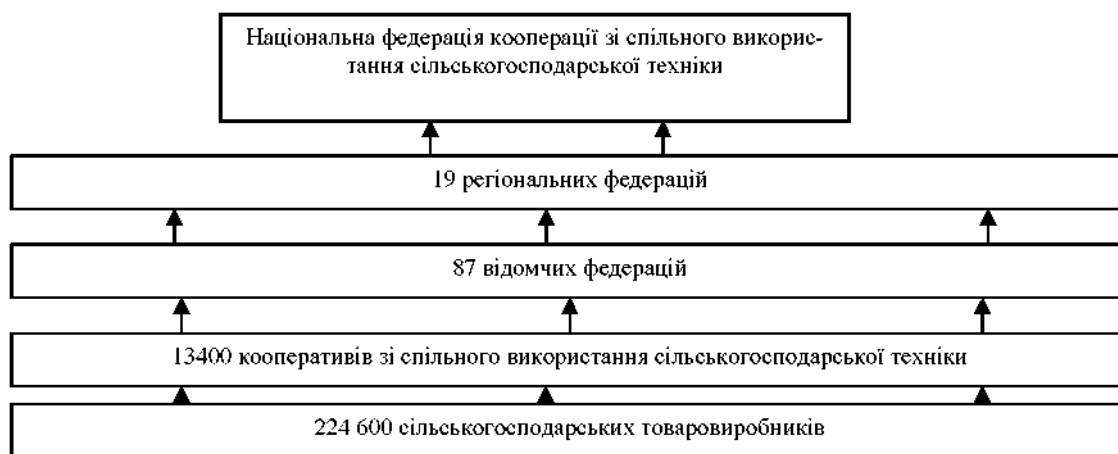

Рис. 2. Система сільськогосподарської кооперації зі спільного використання техніки (CUMA)

Сайт організації об'єднаних кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки [Електронний ресурс] Режим доступу: www.cuma.fr.

На Національну федерацію (CUMA) покладені наступні завдання: координація роботи кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки; надання рекомендацій щодо поліпшення умов праці, охорона навколишнього середовища; співпраця з науково-технічними установами; співпраця з виробниками сільськогосподарської техніки; співпраця з урядом країни; запровадження інноваційних проектів (пріоритетним у даному напрямі є використання поновлюваних джерел енергії); міжнародна діяльність.

У 2007 році на конгресі членів CUMA був прийнятий новий Статут про організацію та функціонування мережі кооперативів CUMA, в якому було визначено п'ять кластерів координації підтримки діяльності кооперативів зі спільного використання сільськогосподарської техніки. Дані нововведення були пов'язані з тим, що кооперативи, які знаходяться в різних кінцях країни, мають неоднакові особливості. В Статуті визначені завдання, які ставляться перед кластерними групами: збір інформації щодо специфіки діяльності коопера-

тив; моніторинг нових видів діяльності; моніторинг діяльності наукових установ; моніторинг нових видів техніки.

Кооперативи CUMA об'єднуються навколо відомчих федерацій, які є структурними підрозділами регіональних федерацій. Дані рівні забезпечують підтримку товаровиробників наданням консультативних послуг і сприянням розвитку CUMA. Таким чином, на регіональні та відомчі федерації покладено наступні завдання й обов'язки: брати участь у трудовому житті CUMA, обов'язково бути присутнім на їх засіданнях; технічні відповіді та пропозиції для фермерів-членів CUMA щодо питань механізації й управління енергетичними ресурсами; організація навчання персоналу кооперативів і підвищення кваліфікації фермерів-членів; надання юридичної підтримки та вирішення спорів усередині кооперативу; проведення виставок, ярмарків; представлення інтересів членів CUMA на регіональному рівні; надання бухгалтерських послуг.

Вивчення досвіду Франції щодо організації кооперації зі спільного використання сільськогосподарської техніки має важливе значення з позиції його використання в процесі кооперативного будівництва в нашій країні. На нашу думку, найбільш корисними моментами з даного досвіду може стати наступне.

1. З поступовим розвитком ринкових відносин роль і значення сільськогосподарської кооперації в світі не зменшується. Кооперація виконує не тільки вагомий виробничий функцію, але є частиною соціального життя сільського населення.

2. Розвиток кооперації - процес довготривалий. Потрібен час, щоб сільськогосподарські товаровиробники усвідомили переваги кооперативної форми використання сільськогосподарської техніки. Уряд країни

може суттєво прискорити процеси становлення кооперативного руху, якщо візьме на себе функцію щодо кооперативного просвітництва сільських мешканців.

3. Кооперація сприяє розвитку ринкової конкуренції на аграрних ринках.

4. Для успішного розвитку кооперації має бути мінімізована її податкова база.

5. Сільськогосподарська кооперація повинна мати багаторівневу структуру, яка включає в себе: первинні кооперативи, кооперативні організації регіонального рівня та кооперативні організації національного рівня.

6. Необхідно проводити пропаганду економічних форм кооперативів зі спільного придбання й використання сільськогосподарської техніки.

Розкрито сутність французьких сільськогосподарських кооперативів зі спільного використання техніки. Розглянуто базові принципи функціонування механізаторських кооперативів, досліджено систему сільськогосподарської кооперації зі спільного використання техніки.

Раскрыта сущность французских сельскохозяйственных кооперативов по совместному использованию техники. Рассмотрены базовые принципы функционирования механизаторских кооперативов, исследована система сельскохозяйственной кооперации по совместному использованию техники.

The essence of French agricultural cooperatives of joint use of agrarian equipment is shown. The basic principles of machinery cooperative are considered. The system of agricultural cooperatives of joint use of equipment is studied.